

ATTI DELLA SANTA SEDE

SUPREMO TRIBUNALE DELLA SEGNETURA APOSTOLICA. **Decreto particolare.** «Nullitas matrimonii». **Cann. 1095, 2° e 3°, 1432, 1440, 1485, 1501, 1620, 1°, 4° e 6°, 1683, ecc.,** 17 maggio 1995, Prot. N. 25670/94 V.T. (*).

[1] In causa de qua supra, Tribunal Regionale A die 28 maii 1993 negativam tulit sententiam, tam ad caput exclusionis boni fidei ex parte mulieris conventae (cfr. can. 1101, § 2) quam ad eius incapacitatem assumendi onera matrimonialia essentialia (cfr. can. 1095, n. 3) quod attinet.

[2] Appellante viro actore, Forum Regionale B constituit procuratricem-advocatam «ex officio» pro parte conventa, quae in primo iurisdictionis gradu absens declarata erat a iudicio, quaeque nihil obiecit adversus constitutionem patronae «ex officio». Haec tunc novum attulit caput nullitatis matrimonii, scilicet gravis defectus discretionis iudicii (immaturitas, defectus amoris et communionis vitae) ex utraque parte ad assumenda onera matrimonialia essentialia. D.na conventa, de re certior facta, tribunali nihil respondit neque dein iudicium participavit, dum d.nus actor «novum» caput nullitatis accepit.

[3] Tribunal Regionale B censuit separatim ab alio turno iudicum «tamquam in prima instantia» de «novo» capite nullitatis videndum esse, et igitur primum vidit de appellatione adversus sententiam Tribunalis A.

[4] Ad rem defensor vinculi Fori B, Rev.dus N., in suis animadversionibus haec affirmavit: «...si causa apud nostrum Tribunal iudicata esset, certe obtinuisset sententiam affirmativam saltem ex can. 1095, n. 2...».

[5] Quae affirmatio defensoris vinculi citatur in sententia diei 24 februarii 1994, qua confirmabatur decisio Tribunalis A.

[6] Alius turnus Fori B, attamen cum eodem praeside, scilicet Rev.mo Vicario iudiciali, tunc vidit de «nova» causa «tamquam in pri-

(*) Vedi, nella Sezione *Note e commenti*, J. LLOBELL, *Il tribunale competente per l'appello della sentenza di nullità del matrimonio giudicata «tamquam in prima instantia ex can. 1683»*. I numeri e le lettere fra parentesi quadre dei paragrafi sono stati aggiunti all'originale per facilitare i richiami nello studio.

ma instantia». Nullo supplemento instructionis peracto neque novis animadversionibus a defensore vinculi exhibitis, die 15 aprilis 1994 lata est sententia affirmativa, quam Tribunal Regionale C die 8 novembris 1994 decreto confirmavit.

[7] Haec Signatura Apostolica interea a Foro A de re certior facta, omnia acta causam respicientia exquisivit, quibus receptis,

[8] *Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal*

Re sedulo examini subiecta;

[9] Praemisso quod Tribunal B minus recte de novo adducto nullitatis matrimonii capite separatim seu per alium turnum iudicum vidit, et non simul per eundem turnum de prioribus et de novo capite nullitatis;

[10] Attento quod parti conventae utique ad normam iuris constitui potest procurator-advocatus «ex officio» ad eam defendendam, sed non intellegitur quo iure huiusmodi patrona introducere potuerit novum caput nullitatis sine explicito mandato partis (cfr. can. 1501), eo vel magis quod d.na conventa in casu absens mansit a iudicio et expensae pro «nova» causa ab altera parte solvendae erant;

[11] Perpenso quod defensor vinculi Tribunalis B munus suum defendendi vinculi graviter prodidit, nam ipse de facto egit pro nullitate vinculi;

[12] Perspecto quod in sententia Fori B, ad «novum» caput nullitatis quod attinet, magna habetur confusio inter gravem defectum discretionis iudicii, de qua in can. 1095, n. 2, et incapacitatem assumendi onera matrimonialia essentialia, de qua in can. 1095, n. 3; «novum» enim caput erat: «gravis defectus discretionis iudicii (immaturitas, defectus amoris et communionis vitae)»,

[13] et ad rem animadverso quod:

[a] Forum B absolute incompetens erat ad denuo videndum de incapacitate assumendi onera matrimonialia essentialia ex parte mulieris conventae, de quo capite iam habebatur duplex sententia negativa conformis (cfr. can. 1440);

[b] Iurisprudentia Tribunalis B et C, quod confirmavit sententiam affirmativam Fori B, non congruit cum indicationibus a Summo Pontifice datis in allocutionibus ad Rotam Romanam dierum 5 februarii 1987 (AAS 79, 1987, 1453-1459) et 25 ianuarii 1988 (AAS 80, 1988, 1178-1185);

[c] Ceterum etiam ipsa structura sententiae Fori B sat confusa est;

[14] Considerato quod:

[a] Iuxta constantem iurisprudentiam huius Signaturae Apostolicae, quando causa nullitatis matrimonii in gradu appellationis pendet apud tribunal *secundi* iurisdictionis gradus atque hoc tribunal novum nullitatis caput admittit et de eo tamquam in prima instantia iudicat, tunc ad eius tribunal appellationis — quod necessarie esse debet *tertii*

iurisdictionis gradus — pertinet videre de illo novo capite nullitatis tamquam in secunda instantia; quod tribunal tertii iurisdictionis gradus in Ecclesia latina exclusive est Rota Romana, salvis indultis legitime concessis; secus decisio in tertio iurisdictionis gradu tamquam in secunda instantia lata insanabiliter nulla habenda est propter incompetentiam absolutam tribunalis ratione gradus (cfr. cann. 1440 et 1620, n. 1);

[b)] In casu, nihilominus, Forum C in tertio iurisdictionis gradu, etsi tamquam in secunda instantia, de « novo » capite videre praesumpsit;

[15] Animadverso quod non habetur impugnatio duplicis decisionis affirmativae a parte in causa vel a competenti ministro tribunalis eadem assimilato proposita;

[16] Omissis ceteris forte ad rem animadvertendis;

[17] Audito Rev.mo Promotore Iustitiae,

[18] *decernit*:

1. Tribunalia B et C deinceps causas in tertio iurisdictionis gradu tamquam in secunda instantia pertractandas ad Rotam Romanam transmittant;

2. Monetur Rev.dus Defensor Vinculi Tribunalis B de munere suo recte explendo;

3. Invitantur Exc.mus Moderator Fori Regionalis B et Exc.mus Moderator Tribunalis Regionalis C ut rectae administrationi iustitiae in suo quisque tribunali regionali sedulo invigilare velint.

4. Et notificetur, pro notitia, etiam Foro Regionali A.

Datum Romae, e sede Supremi Signaturae Apostolicae Tribunalis, die 17 maii 1995.

*Gilbertus Card. Agustoni, Praefectus
Zenon Grocholewski, a Secretis*

SUPREMO TRIBUNALE DELLA SEGNETURA APOSTOLICA, **Decreto particolare.**
« **“Praesumptiones facti” pro causis nullitatis matrimonii** », 13 dicembre 1995, Prot. N. 25651/94 V.T. (*).

1. Ad hoc Supremum Tribunal pervenit quarta editio elenchi “praesumptionum” pro causis nullitatis matrimonii, ad usum Advocatorum, Defensorum Vinculi et Iudicum Tribunalis dioecesani N.

Ad rem in ipso elencho legitur: « the tribunal uses *presumptions of fact* as aids in reaching certitude. Presumptions of fact are drawn from

(*) Vedi nota di M.A. ORTIZ, *Circa l'uso delle presunzioni nelle cause di nullità del matrimonio*, alla fine del documento.

experience of life in a given society and culture... Presumptions alone do not constitute proof of a given defect of consent, but they frequently clarify the significance of the facts in evidence, and, together with that evidence, can bring us moral certitude about the marriage's validity or nullity... ».

Usus harum praesumptionum videtur frequens, nam « [i]n dictating sentences, judges may simply give the *number* of any presumption. The typist will use the computer to place the corresponding paragraph in the text at that point ».

Opportunis ad rem notitiis a Rev.mo Vicario iudiciali N. requisitis, iisque receptis, Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal omnia ad rem spectantia sedulo studio subiecit.

2. Quo peracto, circa « praesumptiones » de quibus agitur, haec in genere animadvertenda sunt:

a. Iuxta can. 1586, praesumptiones, quae non statuuntur a iure, « iudex ne coniciat, nisi ex facto certo et determinato, quod cum eo, de quo controversia est, directe cohaeret »; doctrina, ceterum, docet: « praesumptum de praesumpto non admittitur ».

« Praesumptiones » autem, de quibus in casu, in probata iurisprudentia canonica nonnisi uti adminicula, indicia vel circumstantiae, sed non tamquam verae praesumptiones habentur, nam nullitas — vel minus — matrimonii cum factis in eis adductis *directe* non cohaeret.

His non obstantibus, sermo fit de « praesumptionibus », quibus aliqua saltem vis probatoria agnoscitur, nam: « they... can bring us moral certitude about the marriage's validity or nullity when the evidence alone would not have given rise to certitude ».

b. Omnes illae « praesumptiones », una sola quodammodo excepta, sunt pro nullitate matrimonii.

Etiamsi agatur de circumstantiis in quibus saepius quam in aliis nullitas habeatur matrimonii, nullo vero pacto praesumi potest fere omnia matrimonia huiusmodi in casibus contracta vel contrahenda esse nulla.

Eaedem proinde « praesumptiones » (quae immo etiam ad usum Defensorum Vinculi proponuntur) manifestant mentem quae declarationi nullitatis matrimonii favet, cum e contra gravis obligatio urgeat inquirendi veritatem obiectivam.

Huiusmodi « praesumptiones » itaque congruere videntur cum ordine iuridico in quo divortium admittitur, sed minime congruunt cum doctrina et lege canonica.

3. Circa aliquas ex illis « praesumptionibus », haec in particulari notanda sunt:

a) « Praesumptiones », quae iuvenem aetatem contrahentium respiciunt, non congruunt cum lege canonica, quae praesupponit virum a de-